

Силабус освітнього компонента Програма навчальної дисципліни

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

Шифр та назва спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування	Інститут ННІ соціально-гуманітарних технологій
Освітня програма Цифрове врядування	Кафедра Соціології і публічного управління (305)
Рівень освіти Бакалавр	Тип дисципліни вибіркова
Семестр 3	Мова викладання Українська

Викладачі, розробники

ТЕРЕЩЕНКО Діна Акрамівна

dina.tereshchenko@khpi.edu.ua

Докторка наук з державного управління, професорка, професорка кафедри соціології і публічного управління НТУ «ХПІ».

Науково-педагогічний стаж - понад 20 років. Досвід роботи в органах публічної влади - понад 12 років. Авторка понад 200 наукових і навчально-методичних публікацій.

Детальніше про викладача на сайті кафедри

<http://web.kpi.kharkov.ua/sp/professors-ko-vikladats-kij-sklad>

Загальна інформація

Анотація

Навчальна дисципліна «Політичні інститути та процеси» спрямована на формування у здобувачів вищої освіти цілісної системи теоретичних знань про природу політики, механізми функціонування влади та специфіку політичного розвитку суспільства. Курс охоплює вивчення структури політичної системи, ролі держави, політичних партій, громадських організацій та ЗМІ. Особлива увага приділяється аналізу сучасних політичних процесів в Україні в контексті євроінтеграційного курсу, демократизації та подолання викликів тоталітарного минулого. Вивчення дисципліни сприяє соціалізації студентів, вихованню політико-правової культури та формуванню свідомої громадянської позиції.

Мета та цілі дисципліни

Метою викладання дисципліни є опанування здобувачами сукупності політичних знань для самостійної оцінки сутності та характеру сучасного політичного життя. Основні завдання: оволодіння категоріальним апаратом політології; вивчення системи державного управління та механізмів функціонування політичної влади; розуміння сутності політичних відносин та їх взаємозв'язку з іншими сферами суспільного життя; формування здатності аналізувати закономірності політичного розвитку та визначати місце України у світовій політиці; засвоєння демократичних цінностей, принципів плюралізму та толерантності..

Формат занять

Лекції, практичні заняття, консультації. Індивідуальне завдання - реферат. Підсумковий контроль - залік.

Компетентності

ЗК 5 Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 6 Здатність працювати в команді.

ЗК 7 Здатність планувати та управляти часом.

ЗК 8 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 9 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

СК 1 Здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів.

СК 2 Здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів.

СК 3 Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально - етичних норм поведінки.

Результати навчання

ПР4. Знати структуру та особливості функціонування сфери публічного управління та адміністрування.

ПР5. Знати стандарти, принципи та норми діяльності у сфері публічного управління та адміністрування.

ПР6. Знати основні нормативно-правові акти та положення законодавства у сфері публічного управління та адміністрування.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредити ECTS): лекції – 32 год., практичні заняття – 16 год., самостійна робота – 72 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

«Теорія організації», «Вступ до фаху. Ознайомча практика», «Теорія організації», «Основи економічної теорії», "Державне та регіональне управління", "Ризик-менеджмент в системі публічного управління".

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Під час проведення лекційних занять з навчальної дисципліни передбачено застосування таких методів навчання: пояснювальне-ілюстративний метод; метод проблемного викладення; частково-пошуковий. Під час проведення семінарських занять застосовується: частково-пошуковий, або евристичний метод (під час виконання індивідуальних завдань) та дослідницький

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Політика як соціальне явище та об'єкт пізнання

Суть та роль політики у суспільному житті, основні підходи до її визначення. Взаємодія політики з економікою, ідеологією, культурою та етикою. Політика як наука: об'єкт, предмет, завдання та взаємозв'язок із прикладними теоріями. Суб'єкти політики та рівні їхньої активності. Галузеві напрями політики: молодіжна, екологічна, національна та демографічна.

Тема 2. Політична влада та державне управління.

Сутність і види влади: політична, економічна, духовна, сімейна. Єдність панування і підкорення; проблема авторитету та легітимності. Принцип розподілу влад та історичні форми виконавчої влади. Апарат управління: умови формування, структура та функції. Феномен бюрократії та номенклатури в системах управління; механізми обмеження бюрократизму.

Тема 3. Політичні еліти та лідерство.

Класичні теорії еліт (В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс). Циркуляція еліти як умова соціальної стабільності. Сучасні концепції елітарної демократії та плюралізму еліт. Трансформація еліт: від "крові" та "багатства" до еліти "здібностей". Політичне лідерство: сутність, типологія та роль у політичних процесах.

Тема 4. Політична система суспільства.

Поняття, структура та функції політичної системи. Конституція як спосіб легітимізації влади та основа правового порядку. Політичний плюралізм як принцип функціонування системи. Місце громадської думки у функціонуванні політичних інститутів. Особливості формування та розвитку політичної системи в сучасній Україні.

Тема 5. Держава та громадянське суспільство.

Ознаки держави та основні концепції її виникнення. Форми державного устрою: унітарна, федеративна та конфедеративна держави. Сутність соціальної та правової держави; принцип верховенства закону. Концепції громадянського суспільства та умови його формування. Взаємодія особи, суспільства і держави: права, обов'язки та свободи людини.

Тема 6. Політичні режими: від тоталітаризму до демократії.

Сутність демократії: представницька та безпосередня форми. Ліберальна демократія та її основні принципи. Недемократичні режими: авторитаризм, диктатура, тиранія та деспотія. Ознаки тоталітаризму та його конкретно-історичні форми (сталінізм, фашизм). Проблеми та етапи переходу від тоталітаризму до демократії в Україні.

Тема 7. Політичні партії, об'єднання та виборчі системи.

Генезис та функції політичних партій у суспільстві. Класифікація політичних партій та типи партійних систем. Суспільно-політичні організації та рухи: причини виникнення та види. Функції виборів у демократичному суспільстві та організація виборчого процесу. Мажоритарна, пропорційна та змішана виборчі системи. Роль ЗМІ як «четвертої гілки влади» у формуванні політичної культури.

Тема 8. Політичні процеси та конфлікти.

Суть, структура та основні стадії політичного процесу. Еволюційні (реформи) та революційні зміни в політиці. Політична поведінка: форми, рівні участі та психологія мас. Механізми прийняття та реалізації політичних рішень. Політична стабільність та конфлікти: причини, типологія та методи розв'язання. Політичне прогнозування: методи та значення для наукового обґрунтування рішень.

Теми практичних занять

Тема 1. Політика як соціальне явище та об'єкт пізнання.

Гносеологічний та онтологічний аспекти політики: основні парадигми визначення. Функції політики в сучасному суспільстві та її детермінація економічними чинниками. Політологія як система знань: теоретичний рівень та прикладні політичні дослідження. Суб'єкти та об'єкти політичних відносин: рівні політичної активності. Пріоритети галузевих політик: порівняльний аналіз молодіжної та екологічної стратегій.

Тема 2. Політична влада та державне управління.

Природа політичної влади: ресурси, засоби та методи реалізації. Легітимність та легітимація влади: типи за М. Вебером та сучасні кризи довіри. Система розподілу влад як запобіжник авторитаризму: світовий досвід. Структура державного апарату: кадрове забезпечення та умови формування. Бюрократія та номенклатура: методи протидії корупції та бюрократизму в управлінні.

Тема 3. Політичні еліти та лідерство.

Класичні елітарні теорії: порівняння концепцій «левів і лисиць» та «залізного закону олігархії». Механізми циркуляції та рекрутування еліт: гільдійна система проти системи антрепренерства. Трансформація політичної еліти в Україні: від радянської номенклатури до еліти «здібностей» Феномен політичного лідерства: типологія (харизматичне, традиційне, легальне). Роль лідера в умовах політичної модернізації та кризи.

Тема 4. Політична система суспільства.

Інституційна та комунікативна підсистеми політичної системи суспільства. Конституціоналізм як фундамент правового порядку та легітимації інститутів. Громадянське суспільство: структура, функції та умови автономії від держави. Політичний плюралізм та роль громадської думки у прийнятті державних рішень. Специфіка перехідного стану політичної системи сучасної України

Тема 5. Держава та громадянське суспільство.

Теорії походження держави та її роль як головного інституту влади. Форми державного устрою: переваги та недоліки унітаризму, федералізму, конфедералізму. Атрибути правової та соціальної держави в контексті Конституції України. Взаємозв'язок прав людини, громадянських свобод та державної безпеки. Еволюція функцій держави в умовах глобалізації.

Тема 6. Політичні режими: від тоталітаризму до демократії.

Демократія: процедурний та змістовний підходи (безпосередня vs представницька). Сутність тоталітаризму: моноідеологія, терор та контроль над приватним життям. Авторитаризм як «проміжний» режим: види та особливості функціонування. Етапи та виклики демократичного транзиту в посттоталітарних країнах. Ліберальна демократія: захист прав меншості та верховенство права.

Тема 7. Політичні партії, об'єднання та виборчі системи.

Партії як інструмент зв'язку між державою та суспільством: функції та класифікація. Типологія партійних систем: від однопартійності до плюралістичної багатопартійності. Порівняльна характеристика виборчих систем: мажоритарна, пропорційна, змішана. Виборчі технології та їх вплив на забезпечення прав і свобод громадян. Громадські об'єднання як суб'єкти реалізації стандартів державних послуг.

Тема 8. Політичні процеси та конфлікти.

Стадії політичного процесу: від артикуляції інтересів до імплементації рішень. Революція та реформа: ціна та ефективність політичних перетворень. Психологія мас та політична поведінка: конформізм, активізм, абсентеїзм. Природа політичного конфлікту: стратегії запобігання, локалізації та розв'язання. Технології політичного прогнозування та моделювання майбутнього розвитку держави.

Теми лабораторних робіт

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені.

Самостійна робота

Здобувачам вищої освіти також рекомендуються додаткові матеріали (відео, статті, нормативно-правові акти) для самостійного вивчення та аналізу.

Курс передбачає виконання індивідуального завдання у вигляді реферату та представлення його як презентацій за темою курсу, що студент вільно обирає з числа тем, які пропонуються або узгоджує з викладачем ініціативну тематику. Здобувач здійснює бібліографічний пошук, складає план презентації або ставить питання, на які треба отримати аргументовану відповідь, опанувавши джерела за темою, студент розкриває зміст питань та представляє виконану роботу на семінарі. Обсяг презентації – 16-25 слайдів, текст доповіді – 4-6 стандартних сторінок. Основний зміст презентації доповідається у вільній формі на семінарському занятті, і здобувач отримує оцінку (20 балів), що додається до загального рейтингу

Література та навчальні матеріали

Основна література

1. Головатий М. Ф. Людина і політика : підруч. для студ. ВНЗ Міжрегіон. акад. упр. персоналом. К.: Персонал, 2012. 351 с.
2. Політологія : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навч.закладів / Л. М. Герасіна, В. С. Журавський, В. Я. Зимогляд, Н. П. Осипова. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Ін Юре, 2015. 519 с.
3. Оптимізація виборчих процесів для впровадження ІКТ адміністрування загальнодержавних виборів. Міжнародна фундація виборчих систем, 2024. URL: <http://chromeextension://efaidnbmninnbpcajpcgkclefindmkaj/https://www.ifesukraine.org/wpcontent/uploads/2024/02/ifes-ukraine-optimization-of-electoral-processes-2024-02-21-ukr-1.pdf-1.pdf>
4. Шляхтун П.П. Політологія: історія та теорія: Підручник / П. П. Шляхтун. К.: Центр учбової літератури, 2019. 472 с.
5. Політологія: навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету / Березовська-Чміль О.Б. (укл.). ІваноФранківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 52 с.

Додаткова література

1. Требін М.П. Соціально-політичні студії / М. П. Требін. Х.: Право, 2017. 696 с 8. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 348 с.
2. Рущенко І. Війна цивілізацій: анатомія російсько-українського конфлікту. К.: «Києво-Могилянська академія», 2020. 436 с.
3. Світова гібридна війна: український фронт : кол. моногр. / Нац. ін-т стратег. дослідж. ; за заг. ред. В. П. Горбулін. Київ : НІСД, 2017. 494 с.
4. Політологія: підручник / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, І. О. Поліщук, Г. Ю. Васильєв, В. Я. Зимогляд; ред.: М. П. Требін; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х.: Право, 2013. 414 с.
5. Неліпа Д.В. Системний аналіз політології: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2019. 304 с.
6. Fiorina M. Retrospective voting in American National Elections // American Journal of Political Science. Vol 22. No 2. pp. 426–443.
7. Lewis-Beck M. S., Rice T. W. Forecasting Elections. Washington : Congressional quarterly press, 1992. – 164 p. 15. Політика в особах (Політичне лідерство на постсоціалістичному просторі: національний і регіональний контексти): навчальний посібник / За заг. ред. проф.. Ф.М. Рудича. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. 400 с.
8. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Т.1. Львів: ЛьвДУВС, 2019. URL: http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1/1/%D0%93%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9B.%20%D0%A1%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF_%D1%85%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F%20%D1%82.1.pdf
9. Гуменюк Л. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Т.2. Львів: ЛьвДУВС, 2019. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1/2/соціологія%202.pdf>

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді заліку (40%) та поточного оцінювання (60%). Залік: письмове завдання (2 запитання з теорії) та усна доповідь по ним. Поточне оцінювання: 2 онлайн тести та індивідуальне завдання (по 20%)

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис

Завідувач кафедри
Володимир МОРОЗ

28.06.2024

Дата погодження, підпис

Гарант ОП
Діна ТЕРЕЩЕНКО

28.06.2024

